

Fréttatilkynning
24. júní 2009

Starf og krabbamein – fylgst með 15 milljón manns í fimm norrænum löndum:

Lífshættir hafa afgerandi áhrif á krabbameinstíðni

Niðurstöður viðamikillar rannsóknar á nýgengi krabbameina hjá starfshópum á Norðurlöndum sýna að þrátt fyrir tiltölulegt jafnræði þegnanna hafa lífshættir, menntun og aðrar aðstæður starfshópa afgerandi áhrif á krabbameinstíðnina. Engu að síður eru vinnutengdir þættir einnig mikilvægir varðandi tilurð krabbameina. Dæmi um slíkt sem staðfest eru í þessari rannsókn eru t.d. asbestmengun (fleiðrukrabbamein), viðarryk (krabbamein í nefi) og útfjólubláir geislar sólar (krabbamein í vörum).

Bændur og garðyrkjumenn reyndust í minnstri hættu að fá krabbamein. Í mestri hættu voru þjónar og annað starfsfólk veitingahúsa auk annarra starfsstétta sem hafa auðvelt aðgengi að tóbaki og áfengi. Meiri munur sást hjá körlum en konum.

Könnunin var mjög umfangsmikil og fylgst var með hópunum í allt að 45 ár. Um var að ræða 15 milljón manns á aldrinum 30-64 ára sem gáfu upplýsingar í manntölum 1960, 1970, 1980/1981 og 1990 í Danmörku, Finnlandi, Noregi, Svíþjóð og á Íslandi. Þetta er í fyrsta skipti sem Ísland tekur þátt í rannsókn af þessu tagi og byggt var á gögnum manntalsins frá 1981. Krabbameinsskrá Íslands og Rannsóknastofa í Vinnuvernd stóðu að rannsókninni af Íslands hálfu en upplýsingar úr manntalinu fengust frá Hagstofu Íslands.

Meiri tengsl krabbameina og starfa hjá körlum en konum

Nýgengi krabbameina var skoðað fram til ársins 2005 en 2,8 milljónir krabbameinstilfella greindust hjá hópnum á þessu tímabili. Rannsóknin var ferilrannsókn þar sem kennitölur í manntölum voru tengdar krabbameinsskrám á Norðurlöndum.

- Upplýsingar um starf voru gefnar í manntölunum með þeim hætti að fólk skrifaði hvaða starfi það gegndi en störfin voru kóðuð hjá hagstofu hvers lands. Í þessari rannsókn voru upprunalegu starfskóðarnir endurflokkaðir í 53 starfaflokka og einn flokk fólks sem ekki var á atvinnumarkaði.
- Krabbameinin voru flokkuð í 49 flokka. Reiknað var út hvort nýgengi krabbameina var hærra eða lægra en vænta mátti hjá tilteknum starfshópum borið saman við þjóðina almennt. Í ljós kom að nýgengi krabbameina var ólíkt hjá ólíkum starfshópum einkum meðal karla. Hjá konum var munur milli hópa ekki eins afgerandi.

Nýgengi krabbameina hæst hjá starfsfólki veitingahúsa og lægst hjá bændum

Þegar litið var til krabbameina í heild var nýgengið hæst hjá starfsfólki veitingahúsa, körlum í drykkjarvöru- og tóbaksiðnaði, farmönnum, sóturum og kokkum. Lægst var nýgengið hjá bændum, garðyrkjumönnum, kennurum, prestum og læknum.

Hjá konum var nýgengi krabbameina hæst í tóbaksiðnaði, en einnig hærra en búast hefði mátt við hjá konum í prentiðnaði, blaðamennsku, byggingariðnaði, hjá stjórnendum, skrifstofukonum og starfskonum veitingahúsa en lágt meðal bænda og garðyrkjukvonna.

- **Algengasta krabbameinið meðal karla í rannsókninni var krabbamein í blöðruhálskirtli: 339.973 tilfalli.** Nýgengið var hæst meðal ýmissa háskólamenntaðra hópa en lægst meðal garðyrkjumanna og ýmissa hópa þar sem langrar menntunar er ekki krafist, svo og meðal karla sem ekki voru á vinnumarkaði. Vitað er að karlar sem láta fylgjast vel með heilsufari sínu og hafa góðan aðgang að greiningu hafa talsvert hækkað nýgengi krabbameins í blöðruhálskirtli. Þetta mein er óvenjulegt að því leyti að það er til staðar hjá meirihluta karla eftir sextugt, án þess að gera vart við sig nema í undantekningartilvikum
- **Algengasta krabbameinið hjá konum var brjóstakrabbamein: 373.361 tilfalli.** Nýgengi brjóstakrabbameins var hæst meðal margra háskólamenntaðra hópa en lægst m.a. meðal bænda, garðyrkjukvenna, bílstjóra og ýmissa ófaglærðra kvenna. Mikilvægir áhættuþættir brjóstakrabbameins eru barnleysi og að eignast fyrsta barnið seint, en þetta er mun algengara meðal langskólagenginna kvenna en annarra.

Reykina- og áfengistengd mein fylgja starfshópum

- ✓ **Lungnakrabbamein:** Starfsmönnum veitingahúsa og körlum í tóbaksiðnaði hætti mest til að fá lungnakrabbamein, en það tengist beinum og óbeinum reykingum. Karlar í drykkjarvöruframleiðslu, farmenn og fiskimenn voru einnig í mikilli hættu að fá lungnakrabba. Lítið var um lungnakrabbamein hjá læknum, tannlæknum, hjúkrunarfræðingum, kennurum og öðrum háskólamenntuðum svo og bændum og garðyrkjumönnum. Hjá konum sást að þær sem unnu á veitingahúsum eða í tóbaksiðnaðinum, og ýmsir hópar með stutta skólagöngu að baki, voru í meiri hættu að fá lungnakrabbamein. Læknar, tannlæknar, hjúkrunarfræðingar, kennarar og aðrar háskólamenntaðar konur svo og bændur og konur í garðyrkju voru í mun minni hættu.
- ✓ **Blöðrukrabbamein:** Karlkyns starfsmenn veitingahúsa og konur í tóbaksiðnaði voru í meiri hættu en aðrir að fá krabbamein í blöðru en þeir hópar sem voru í minnstri hættu voru sömu hóparnir og nefndir voru í sambandi við lungnakrabbamein. Það er í samræmi við það sem vitað er, að reykingar tengjast þessu krabbameini.
- ✓ **Lifrarkrabbamein tengdist vinnu þar sem var auðvelt aðgengi að áfengi:** Nýgengi var hátt hjá starfsfólki veitingahúsa, kokkum, fólki í drykkjarvöruframleiðslu, blaðamönnum og farmönnum.

Rannsóknin staðfesti einnig flest það sem áður var vitað um bein áhrif starfa á krabbameinsáhættu. Vitað er að flest krabbamein í fleiðru eiga rót sína að rekja til þess að fólk hefur orðið fyrir asbestmengun. Nýgengið var hæst hjá pípulagningarmönnum, farmönnum, vélvirkjum og málmíðnaðarmönnum og var mestur munur á milli starfshópa varðandi þetta krabbamein.

Þeir sem vinna úti undir beru lofti eru í hættu að fá krabbamein í varir, t.d. fiskimenn, garðyrkjumenn og bændur. Hins vegar var lægst nýgengi þessa krabbameins hjá innivinnufólki eins og læknum og listamönnum.

Norðurlönd eru þekkt fyrir öflugt velferðarkerfi og tiltölulegan jöfnuð þegnanna en rannsóknin sýnir að jafnvel við þær aðstæður tengjast þjóðfélagsstaða og starf því hvaða líkur eru á að fá tiltekin krabbamein. Bein tengsl við störf voru ekki víða sjáanleg, miklu fremur kom í ljós að lífshættir, menntun og aðrar félagslegar aðstæður hafa afgerandi áhrif í mörgum tilfellum.

Nánari upplýsingar veita:

Gestaprófessor **Hólmfríður Kolbrún Gunnarsdóttir**, Miðstöð í Lýðheilsuvísindum, í síma 615 3347.
Klínískur prófessor **Laufey Tryggvadóttir**, framkvæmdastjóri Krabbameinsskrár, í síma 690 3766.

Höfundar rannsóknarinnar eru Eero Pukkala, Jan Ivar Martinsen, Elsebeth Lyngge, Hólmfríður Kolbrún Gunnarsdóttir, Pär Sparén, Laufey Tryggvadóttir, Elisabete Weiderpass og Kristina Kjaerheim.